

DOI: <https://doi.org/10.31318/978-966-7357-70-2-121>

Наталя Пархоменко

*магістр I року навчання кафедри оперної підготовки та музичної режисури
Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського*

*Науковий керівник: Касьянова Олена Василівна,
кандидат мистецтвознавства, професор, заслужений діяч мистецтв України,
професор кафедри оперної підготовки та музичної режисури
Національної музичної академії імені П. І. Чайковського
(Київ, Україна)*

Natalia Parkhomenko

*1st year master's student
of the Department of Opera Training and Music Direction of the
Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music*

*Scientific supervisor: Kasianova Olena Vasylivna,
Candidate of Art History, Professor, Honored Artist of Ukraine,
Professor of the Department of Opera Training and Music Direction of the
Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music
(Kyiv, Ukraine)*

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-7338-962>

© Пархоменко Н., 2025.

СЦЕНІЧНЕ ВТІЛЕННЯ ОПЕРИ С. МОНЮШКА «ГАЛЬКА» М. САДОВСЬКИМ У ПЕРШОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СТАЦІОНАРНОМУ ТЕАТРІ КИЄВА

Анотація. Досліджено сценічне втілення опери С. Монюшка «Галька» у постановці М. Садовського в першому українському стаціонарному театрі Києва. Проаналізовано режисерський задум митця, особливості адаптації польського твору до українського культурного контексту та інтерпретаційні зміни драматургії. Висвітлено етнографічні елементи, використані у постановці, зокрема перенесення дії на Галичину та включення гуцульського колориту. Наголошено на значенні цієї постановки для становлення національної режисерської школи початку ХХ століття.

Ключові слова: С. Монюшко, «Галька», М. Садовський, українська режисура, сценічне втілення.

Постановка проблеми. Тематика соціальної нерівності в особистих стосунках між молодими людьми в сучасних умовах соціального та матеріального розшарування суспільства знов виходить на порядок денний, що обумовлює звернення уваги режисерів-постановників до опери С. Монюшка «Галька» із її переосмисленням крізь призму нинішніх реалій. Водночас звернення музичного театру до оперного твору, написаного ще в середині ХІХ

століття, вимагає переосмислення його драматургії та сценічної інтерпретації відповідно до сучасних реалій режисерської практики. Спираючись на історію знакових сценічних утілень твору, авторка дослідження обрала для проведення наукового аналізу постановку опери С. Монюшка «Галька» українським корифеєм М. Садовським у стаціонарному театрі як класичний зразок її сценічного прочитання у контексті започаткування фундаментальних засад вітчизняної режисури на початку ХХ століття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові розвідки з першої польської національної опери С. Монюшка «Галька» були здійснені Г. Горським [2]. Функціонування українського музичного театру початку ХХ століття та аналіз його постановок були проведені Г. Веселовською [1], Ю. Станішевським [3], О. Федотовою [4], В. Щепакінім [5]. Режисерський задум М. Садовського та особливості втілення опери С. Монюшка на українській сцені розглянули Г. Веселовська [1] та Ю. Станішевський [3]. Аналітичним підґрунтям стало лібрето В. Вольського до опери С. Монюшка «Галька» у двох редакціях [6,7].

Мета дослідження – з'ясувати концепт адаптації польської опери С. Монюшка «Галька» корифеєм українського театру М. Садовським крізь призму театральної естетики початку ХХ століття.

Виклад основного матеріалу дослідження. «Галька» С. Монюшка стала першою польською національною оперою, прем'єра якої мала значний успіх і радикально вплинула на розвиток цього жанру не тільки в Польщі, але й у країнах Східної Європи. Тріумф твору привернув увагу корифеїв української сцени. М. Старицький, зацікавлений просуванням в Україні жанру національного музично-драматичного театру на тлі послаблення тогочасної регіональної політики царату, проявив інтерес до видатного твору польського композитора, визначив його соціокультурну актуальність та прийняв рішення про його втілення на вітчизняній сцені.

У 1882 році М. Старицький сформував трупі із високопрофесійних акторів, здатних виконувати оперні вистави, після чого розпочалася їх спільна творча робота в означений сфері музично-театрального мистецтва. Невдовзі

трупа розкололася на два окремі склади через конфлікт художніх поглядів М. Старицького та М. Садовського. У 1887 році Старицький звернувся до опери С. Монюшка «Галька» у зв'язку із власним рішенням розширити репертуар трупи і додати туди західноєвропейські твори, адаптовані під уподобання вітчизняного глядача. Корифей створив власний переклад вистави, подавши запит на друк, але його версія не пройшла цензури, і митець отримав заборону на інсценізацію.

Тоді за роботу над оперою взявся М. Садовський. Він зробив свою версію її перекладу українською мовою, інтерпретував твір в іншому контексті із переносом подій на Галичину, зробив героїв гуцулами із відповідною стилістикою, вираженою етнографічними елементами і деталями побуту. Таким чином, режисер наблизив твір до сприйняття українським глядачем, порушивши один із канонів автора. До танцювальних номерів польської опери додався гуцульський Аркан в етнографічній стилістиці В. Верховинця, що тільки підкреслило український національний колорит у режисерському задумі корифея. Сценографічна складова вистави ґрунтувалася на зображенні схилів Карпат, що надавало опері в редакції М. Садовського геть іншого забарвлення порівняно з польським оригіналом.

І хоча режисерський задум ішов певною мірою в розріз із партитурою композитора, наповненою здебільшого польським колоритом, вистава мала успіх і була тепло прийнята глядачами та театральною критикою. Тим самим громадськість підтримала творчий задум Садовського, який вважала доречним і зрозумілішим через вирішення в українській стилістиці, що сприяло започаткуванню тенденції переосмислення зарубіжної опери в національному контексті.

Садовський умів проникати у глибинну психологію персонажів, направляючи своїх акторів у відповідне психоемоційне русло партії-ролі, що у загалі приводило до більш розширеного ідейного наповнення вистави. Бажаючи уникнути штамів, Садовський провів кропітку виховну роботу в колективі,

працюючи з виконавцями над психологічною основою ролей, направляючи їх у процесі перевтілення та розбурхуючи їх фантазію.

Корифей загострив психологічний зміст твору, конфлікт, зробивши його більшим за звичне трактування у соціальній проблематиці. Януш в інтерпретації М. Садовського – нещадний пан, який користується своєю вседозволеністю, доводячи нещасну дівчину-сироту Гальку до самогубства. Режисер відійшов від традиційного вирішення фіналу: замість смутку і безвиході народ піднімає бунт проти панства, бажаючи помститися за Гальку і роки пригнічення, тим самим показуючи, що беззаконня і вседозволеність не є прийнятними в суспільстві.

Висновки. М. Садовський наповнив виставу життєвою правдою. Його прагнення до природніх, «живих» і психологічно змістовних мізансцен яскраво втілювалося в постановці опери С. Монюшка «Галька». Він загострив драматургію твору, надавши йому бунтівної природи, тим самим віддаючи шану авторам опери, які підтримували селянські повстання. Глибина психоемоційного забарвлення образів персонажів та наповненість партій-ролей, логічність та органічність мізансцен зробили виставу корифея яскравим зразком якісної української режисури початку ХХ століття.

Список використаних джерел

1. Веселовська, Г.І., 2007. *Театральні перехрестя Києва 1900–1910-х рр.* Київський театральний модернізм. 2-е вид., випр. і доп. Київ: Гнозис.
2. Горський, Г. Про оперу «Галька». URL: <https://zbruc.eu/node/45366> . (дата звернення 20.10.2024).
3. Станішевський, Ю., 2006. Український театр кінця ХІХ – початку ХХ століть: проблеми синтетичної природи і становлення національного режисерського мистецтва. У кн.: *Нариси з історії театального мистецтва України ХХ століття*/ Інститут проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України. Київ: Інтертехнологія. сс. 11–80.
4. Федотова, О., 2021. Українська музично-театральна культура другої половини ХІХ – початку ХХ ст. в аспекті оперної творчості С. Монюшка. *Modern ukrainian musicology: from musical artifacts to humanistic universals*. «Baltija Publishing», pp. 496-515.
5. Щепакін, В., 2018. Польсько-українські музичні зв'язки. *Українська музична енциклопедія*, 5. Київ: ІМФЕ. сс. 345–357.
6. Wołski, W., 1848. «Halka» libretto, wersja wileńska. [Електронний ресурс]. URL: https://web.archive.org/web/20100206211610/http://trubadur.pl/Indeks/bib/Halka_wilenska.html (дата звернення 20.10.2024).
7. Wołski, W., 1858. «Halka» libretto, wersja warszawska. [Електронний ресурс]. URL: <https://web.archive.org/web/20100305162536/http://trubadur.pl/Indeks/bib/Halka.html> (дата звернення 20.10.2024).

Stage Embodiment of S. Moniuszko's Opera «Halka» by M. Sadovsky in the First Ukrainian Stationary Theatre of Kyiv

Abstract. *The stage embodiment of S. Moniuszko's opera Halka in M. Sadovsky's production at the first Ukrainian stationary theatre in Kyiv is researched. The directorial idea of the artist, the peculiarities of the adaptation of the Polish work to the Ukrainian cultural context and the interpretive changes of the drama are analyzed. The ethnographic elements used in the production are highlighted, in particular, the transfer of the action to Halychyna and the inclusion of the Hutsul flavor. The importance of this production for the formation of the national directing school of the beginning of the 20th century is emphasized.*

Keywords: *S. Moniuszko, Halka, M. Sadovsky, Ukrainian directing, stage embodiment.*